

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060107

DOM
2017-01-23
Stockholm

Mål nr
M 3724-16

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Växjö tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2016-04-06 i mål nr M 4068-15, se bilaga A

KLAGANDE

1. CA
2. SA
3. GB
4. EE
5. MH
6. IJ
7. PK
8. TK
9. KK
10. CN
11. CN
12. GR
13. HR
14. ER
15. ÅR
16. FS
17. US
18. GS
19. CS
20. MS

Ombud för 1-20: Advokaten MN

MOTPARTER

1. POG International AB, 556667-5467
Stenbrottsvägen 7A
305 71 Haverdal

2. Länsstyrelsen i Östergötlands län
581 86 Linköping

3. Länsstyrelsen i Jönköpings län
551 86 Jönköping

SAKEN

Villkor för gruppstation för vindkraft vid Slageryd i Vetlanda kommun

Dok.Id 1297041

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 2290 103 17 Stockholm	Birger Jarls Torg 16	08-561 670 00 08-561 675 50 E-post: svea.avd6@dom.se www.svea.se	08-561 675 59	måndag – fredag 09:00-15:00

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

Mark- och miljööverdomstolen ändrar mark- och miljödomstolens dom endast på så sätt att villkor 4 ska ges följande lydelse:

4. Den ekvivalenta ljudnivån från vindkraftsanläggningen får utomhus inom 30 meter från en bostadsbyggnads fasader inte överstiga 40 dB(A). Om bostaden är belägen på kortare avstånd än 30 meter från fastighetens gräns, ska vid fastighetsgränsen ljudnivån inte överstiga 40 dB(A).

Inte heller får lågfrekvent buller inomhus i bostadsrum på grund av vindkraftsanläggningen överstiga de värden som anges i följande tabell:

Tersband [Hz]	Ljudtrycksnivå, L_{eq} [dB]
31,5	56
40	49
50	43
63	42
80	40
100	38
125	36
160	34
200	32

Den ekvivalenta ljudnivån ska kontrolleras genom närfältsmätningar och beräkningar eller genom immissionsmätningar 30 meter från bostadsbyggnads fasader. Om bostaden är belägen på kortare avstånd än 30 meter från fastighetens gräns ska mätningen ske vid gränsen (jfr ovan). Inom ett år från det att vindkraftanläggningen tagits i drift eller vid den senare tidpunkt som tillsynsmyndigheten bestämmer ska en kontroll av den ekvivalenta ljudnivån utföras.

Vid mätning av inomhusbuller ska standardiserade mätmetoder användas. Mätning ska ske med stängda fönster men med eventuella ventilationsdon öppna.

Mätning ska ske om beräkning utifrån faktiska uppgifter om källstyrka för vald typ av

vindkraftverk visar att det finns risk för att angivna värden skulle kunna överskridas, eller om tillsynsmyndigheten annars finner det erforderligt. Den närmare utformningen av kontrollen ska i sådana fall ske i samråd med tillsynsmyndigheten.

Kontroll ska därefter ske så snart det föreligger förändringar i verksamheten som kan medföra ökade ljudnivåer samt när tillsynsmyndigheten anser att kontroll av ljudnivån är befogad.

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

CA SA, GB, EE, MH, IJ, PK, TK, KK, CN, CN, GR, HR, ER, ÅR, FS, US, GS, CS och MS (CA m.fl.) har i första hand yrkat att Mark- och miljööverdomstolen med undanröjande av underinstansernas avgöranden ska avslå ansökan om tillstånd alternativt återförvisa målet till mark- och miljödomstolen för ny handläggning avseende villkor 4 (bullervillkoret). Om Mark- och miljööverdomstolen inte avslår tillståndsansökan eller återförvisar målet har de i andra hand yrkat att bullervillkoret ska ändras till den utformning villkoret hade i mark- och miljödomstolens dom den 30 mars 2015.

POG International AB (bolaget) har, såsom bolagets inställning får förstås, motsatt sig ändring av mark- och miljödomstolens dom.

Länsstyrelsen i Östergötlands län och **Länsstyrelsen i Jönköpings län** har motsatt sig ändring mark- och miljödomstolens dom.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

CA m.fl. har till stöd för sin talan anfört bl.a. följande: Mark- och miljööverdomstolen undanröjde i sitt avgörande den 19 oktober 2015 bullervillkoret i punkten 4 och återförvisade målet för fortsatt utredning av bullerfrågan. Skälet var att domstolen ansåg att det fanns behov av att inhämta ny bullerutredning. De vänder sig i första hand mot att mark- och miljödomstolen i nu aktuellt avgörande har avgjort målet på samma underlag som Mark- och miljööverdomstolen hade vid sin tidigare prövning utan att hämta in någon ny utredning. De vidhåller att det åligger sökanden att bevisa att man klarar att hålla 40 dB(A) vid ”störningskänslig plats”. Denna plats kan enligt rimlig tolkning av villkoret i mark- och miljödomstolens dom den 30 mars 2015 ligga så långt bort från bostaden som vid fastighetsgränsen. Det är således vid denna plats

som sökanden ska visa att bullervillkoret klaras och detta har inte gjorts. Ansökan ska således avslås. Någon anledning att återförvisa ärendet för ny utredning finns inte utan avslaget måste denna gång vara slutligt.

I andra hand görs det gällande att mark- och miljödomstolen har begått ett formellt fel genom att ha justerat bullervillkoret till deras nackdel trots att endast de har överklagat. Den fastighet som enligt sökandens utredning utsätts för mest buller vid bostaden är fastigheten Fröderyd 3:8. Enligt inmätning på flygbild är gårdsplanen som ligger mellan bostaden och tilltänkta vindkraftverk, 40–50 m bred. Till fastighetsgränsen är det 80 m från bostadshuset i riktning mot vindkraftverken. Att begränsa avståndet för störningskänslig plats till 30 m från bostaden är en kraftig försämring av bullervillkoret. Vad gäller lågfrekvent buller innebär mark- och miljödomstolens dom att ett villkor med begränsningsvärde som inte fick överskridas vid något tillfälle ersattes med ett villkor med ett allmänt och oklart riktvärde med möjlighet till överskridande under fem dygn per år. Det är fråga om en avsevärd försämring som inte kan accepteras. Dessutom måste det vara närmast omöjligt att kontrollera om värdena överskrids fyra, fem eller fler gånger per år.

Bolaget har anfört i huvudsak följande: Bullerutredningarna är och har bedömts vara fullt tillräckliga vid två tillfällen. Mark- och miljööverdomstolen återförvisade ärendet avseende bullervillkoret med hänsyn till att ordet ”störningskänslig plats” var ett för vitt begrepp och kunde innebära att mätning skulle ske betydligt närmare vindkraftverken än den punkt som bullerutredningen var baserad på. Det var alltså inte utredningen i sig som Mark- och miljööverdomstolen ansåg bristfällig. I sin dom i mål nr M 3123-14 avsåg mark- och miljödomstolen inte att göra villkoret hårdare än villkoret i miljöprövningsdelegationens beslut. Avsikten var att förtydliga att bullerberäkningen även skulle omfatta uteplats runt huset och inte enbart skulle ske vid fasaden. Mark- och miljödomstolen har efter återförvisningen förtydligat vad som avsågs med den tidigare formuleringen ”störningskänslig plats” och detta innebär ingen negativ ändring för de klagande. Bolaget bestrider inte att villkoret i den delen som avser lågfrekvent buller kan anses vara en försämring för de klagande. Villkoret får dock anses välgrundat då tanken med omformuleringen var att förtydliga när en överträdelse av ljudnivån har skett och när åtgärd måste ske, vilket stämmer överens

med tidigare praxis. Av ett villkor ska klart framgå vad som gäller. Det är därför inte lämpligt att hänvisa till myndighetsföreskrifter eller allmänna råd som kan leda till oklarheter och tolkningsproblem.

I andra hand anser bolaget att Mark- och miljööverdomstolen ska fastställa villkoren för verksamheten. Det kan varken anses effektivt eller processekonomiskt att återförvisa ärendet ännu en gång på grund av tolkningssvårigheter med ett ord.

Länsstyrelsen i Jönköpings län har anfört i huvudsak följande: Mark- och miljödomstolens formulering ”störningskänslig plats” i domen den 30 mars 2015 ger utrymme för tolkning och gör det svårt för alla parter att bedöma när villkoret är uppfyllt. Mark- och miljödomstolens precisering i nu aktuellt avgörande är tydligt för alla berörda parter och är tillämpligt vid tillsyn av verksamheten.

Länsstyrelsen i Östergötlands län har anfört i huvudsak följande:

Mark- och miljööverdomstolen har i sitt återförvisningsbeslut bedömt att verksamheten är tillåtlig. Det krävs inte någon ytterligare utredning av buller som motiverar att målet återförvisas.

Praxis i underrättsärenden har hittills varit att begränsningsvärdet för buller innebär att 40 dB(A) ska innehållas vid bostäder och att värdet gäller vid husfasaden.

Begreppet störningskänslig plats brukar användas i villkor om rörliga skuggor i tillstånd till vindkraftanläggningar och avser plats i anslutning till bostad. Nuvarande utformning för ekvivalent ljudnivå är precisering av villkoret och ett förtydligande av vad som avses med ”i anslutning till bostad”. Platser längre bort än 30 m från ett bostadshus är inte i anslutning till bostad. Sökanden har i ansökningshandlingarna redovisat en bullerutredning för vindkraftverk med inställningen mode 0. Utredningen visar att ljudnivån som högst uppgår till 38,4 dB(A) utomhus vid fasad. Det finns därmed marginal till 40 dB(A) och även möjlighet att reglera ned vindkraftverket i flera steg. Sökanden har därmed visat att villkoret kan innehållas.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL*Utgångspunkter för prövningen*

Mark- och miljööverdomstolen har i dom den 19 oktober 2015 i mål nr M 3674-15 funnit att den aktuella verksamheten kan tillåtas och återförvisat målet till mark- och miljödomstolen för fortsatt utredning enbart vad gäller bullerfrågan (villkor 4).

Prövningen i Mark- och miljööverdomstolen i förevarande mål är därför begränsad till bullervillkoret (villkor 4) och domstolen är förhindrad att pröva om ansökan om tillstånd ska avslås.

En domstol får i ett mål där endast en enskild part har överklagat inte fatta ett beslut som för parten innebär en försämring jämfört med det överklagade beslutet. Inte heller får ett överklagande, som leder till att domstolen av utredningsskäl återförvisar målet till underinstansen, medföra någon nackdel för den enskilde i förhållande till underinstansens beslut om endast en enskild part har överklagat (jfr HFD 2013 ref. 1).

I mark- och miljödomstolens dom den 30 mars 2015 föreskrev domstolen att den ekvivalenta ljudnivån från verksamheten utomhus vid störningskänslig plats vid bostäder inte fick överstiga 40 dB(A). Domstolen definierade ”störningskänslig plats” som uteplats, eller yta om 25 kvm, som används för rekreation, vila eller arbete i anslutning till bostäder. Efter att målet återförvisats till mark- och miljödomstolen ändrade domstolen villkoret på så sätt att den ekvivalenta ljudnivån från vindkraftanläggningen utomhus inom 30 meter från en bostadsbyggnads fasader inte får överstiga 40 dB(A). Om bostaden är belägen på kortare avstånd än 30 meter från fastighetens gräns, ska ljudnivån vid fastighetsgränsen inte överstiga 40 dB(A).

Villkoret i mark- och miljödomstolens dom från den 30 mars 2014 innebär att den störningskänsliga plats där begränsningsvärdet skulle innehållas utgjordes av en förhållandevis begränsad yta som låg i anslutning till bostäder. Vid en rimlig tolkning av villkoret bör mätpunkten inte vara längre bort från en bostads fasad än 30 meter. Med denna utgångspunkt är villkoret i den nu överklagade domen endast en precisering av det tidigare villkoret och innebär inte att mark- och miljödomstolens dom kommit att utformas till klagandenas nackdel.

Länsstyrelsen i Jönköpings län har påpekat att Mark- och miljööverdomstolens praxis när det gäller begränsningsvärde för buller hittills har varit att 40 dB(A) ska innehållas vid bostäder och att värdet gäller vid husfasaden. I detta fall är dock domstolen, med hänsyn till prövningsramen i detta mål, förhindrad att utforma villkoret på det sättet trots gällande praxis.

Av utredningen i målet framgår att bullervillkoret i den del som rör ekvivalent buller kan innehållas. Det finns därför inte skäl att upphäva mark- och miljödomstolens dom och återförvisa målet dit på denna grund.

Lågfrekvent buller

Länsstyrelsen i Jönköpings län har ifrågasatt behovet av ett villkor som reglerar lågfrekvent buller. Mark- och miljööverdomstolen konstaterar att utifrån gällande kunskapsläge kan behovet av villkor för lågfrekvent buller från vindkraftanläggningar ifrågasättas. Med hänsyn till att det endast är enskilda sakägare som överklagat mark- och miljödomstolens dom är prövningsramen i Mark- och miljööverdomstolen dock sådan att domstolen inte kan överpröva behovet av villkoret, utan endast dess utformning.

Villkoret om lågfrekvent buller har efter återförvisningen kommit att utformas så att bolaget ska genomföra bullerbegränsande åtgärder om bostäder på grund av verksamheten mer än vid enstaka tillfällen, och högst fem dygn per år, exponeras för lågfrekvent buller som ger upphov till överskridande inomhus av vissa angivna värden. Enligt mark- och miljödomstolens tidigare dom var villkoret avseende lågfrekvent buller utformat så att de angivna värdena för lågfrekvent buller inomhus i bostadsrum på grund av vindkraftsanläggningen inte fick överskridas vid något tillfälle. Detta innebär att villkoret efter återförvisningen kommit att utformas till klagandenas nackdel, trots att endast de har överklagat domen. Mark- och miljödomstolens dom ska därför ändras på så sätt att villkoret avseende lågfrekvent buller ska ändras till den

utformning villkoret hade i mark- och miljödomstolens dom den 30 mars 2015 i mål nr M 3123-15.

Domen får enligt 5 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättslagmannen Claes-Göran Sundberg, hovrättsrådet Malin Wik, tekniska rådet Yvonne Eklund och tf. hovrättsassessorn Elena Landberg, referent.

Föredragande har varit Gunilla Barkevall.

VÄXJÖ TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen
Enhet 3:5

DOM
2016-04-06
meddelad i
Växjö

Mål nr M 4068-15

KLAGANDE

1. CA
2. SA,
3. GB
4. EE
5. MH
6. IJ
7. PK
8. TK
9. KK
10. CN
11. CN
12. GR
13. HR
14. ER
15. ÅR
16. FS,
17. US
18. GS
19. CS
20. MS

Ombud för 1-20:
Advokat MN

MOTPARTER

1. Länsstyrelsen i Jönköpings län, 551 86 Jönköping
2. Länsstyrelsen i Östergötlands län ,581 86 Linköping
3. POG International AB, Industrivägen 17, 302 41 Halmstad

Dok.Id 350072

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 81 351 03 Växjö	Kungsgatan 8	0470-560 100 E-post: mmd.vaxjo@dom.se	0470-560 125	måndag – fredag 08:00-16:00

ÖVERKLAGAT BESLUT

Miljöprövningsdelegationens vid Länsstyrelsen i Östergötlands län beslut den 24 juni 2014 i ärende nr 551-5147-13, se bilaga 1

SAKEN

Tillstånd till gruppstation för vindkraft vid Slageryd i Vetlanda kommun, nu fråga om återförvisning avseende villkor 4 (återförvisat mål M 3123-14)

DOMSLUT

Mark- och miljödomstolen beslutar att villkor 4 ska ges följande lydelse.

4. Den ekvivalenta ljudnivån från vindkraftsanläggningen får utomhus inom 30 meter från en bostadsbyggnads fasader inte överstiga 40 dB(A). För det fall bostaden är belägen på kortare avstånd än 30 meter från fastighetens gräns, ska vid fastighetsgränsen ljudnivån inte överstiga 40 dB(A).

Om bostäder på grund av verksamheten mer än vid enstaka tillfällen, och högst fem dygn per år, exponeras för lågfrekvent buller som ger upphov till överskridanden inomhus av följande värden, ska bolaget genomföra bullerbegränsande åtgärder.

Tersband [Hz]	Ljudtrycksnivå, Leq
31,5	56
40	49
50	43
63	42
80	40
100	38
125	36
160	34
200	32

Målet för åtgärderna ska vara att uppnå en ljudnivå inomhus som inte överskrider dessa värden. Åtgärderna ska vidtas endast om kostnaderna är rimliga med hänsyn till bostadens standard, värde och användning samt med

hänsyn till den effekt som uppnås. Åtgärderna ska utformas och utföras i samråd med fastighetsägaren.

Tillsynsmyndigheten bemyndigas att vid oenighet mellan bolaget och fastighetsägaren bestämma vilka åtgärder som ska vidtas för respektive fastighet. Åtgärderna ska vidtas inom två år efter det att förhållandena som motiverar åtgärderna inträtt. Vid förekommande tvistighet ska åtgärderna vara vidtagna inom ett år från det att avgörandet har vunnit laga kraft.

Den ekvivalenta ljudnivån ska kontrolleras genom närfältsmätningar och beräkningar eller genom immissionsmätningar på mätplats som utpekats inom ramen för kontrollprogram enligt villkor 10. Inom ett år från det att vindkraftanläggningen tagits i drift eller vid den senare tidpunkt som tillsynsmyndigheten bestämmer ska en kontroll av den ekvivalenta ljudnivån utföras.

Vid mätning av inomhusbuller ska standardiserade mätmetoder användas. Mätning ska ske med stängda fönster men med eventuella ventilationsdon öppna.

Mätning ska ske om beräkning utifrån faktiska uppgifter om källstyrka för vald typ av vindkraftverk visar att det finns risk för att angivna värden skulle kunna överskridas, eller om tillsynsmyndigheten annars anser det befogat. Den närmare utformningen av kontrollen ska i sådana fall ske i samråd med tillsynsmyndigheten.

Kontroll ska därefter ske så snart det föreligger förändringar i verksamheten som kan medföra ökade ljudnivåer samt när tillsynsmyndigheten anser att kontroll av ljudnivån är befogad.

BAKGRUND

Miljöprövningsdelegationen vid Länsstyrelsen i Östergötlands län (MPD) beviljade i beslut den 24 juni 2014 POG International AB (bolaget) tillstånd till uppförande och drift av gruppstation för vindkraft på fastigheterna B m.fl. i Vetlanda kommun. MPD beslutade att tillståndet ska gälla med bl.a. följande villkor:

”4. Den ekvivalenta ljudnivån från vindkraftsanläggningen får utomhus vid bostäder inte överstiga 40 dB (A).

Den ekvivalenta ljudnivån ska kontrolleras genom närfältsmätningar och beräkningar eller genom immissionsmätningar vid bostäder. Inom ett år från det att vindkraftsanläggningen tagits i drift eller vid den senare tidpunkt som tillsynsmyndigheten bestämmer ska en kontroll av den ekvivalenta ljudnivån utföras. Kontroll ska därefter ske så snart det föreligger förändringar i verksamheten som kan medföra ökade ljudnivåer samt när tillståndsmyndigheten anser att kontroll av ljudnivån är befogad.”

Beslutet överklagades till mark- och miljödomstolen av de som är klagande i förevarande mål (CA m.fl.). Mark- och miljödomstolen (MMD) beslutade i domen den 30 mars 2015 i mål nr M 3123-14 att ändra MPD:s beslut endast vad avser villkor 4 (bullervillkoret) som istället gavs följande lydelse:

”4. Den ekvivalenta ljudnivån från vindkraftsanläggningen får utomhus vid störningskänslig plats vid bostäder inte överstiga 40 dB(A). Som störningskänslig plats räknas uteplats, eller yta om 25 m², som används för rekreation, vila eller arbete i anslutning till bostäder.

Inte heller får lågfrekvent buller inomhus i bostadsrum på grund av vindkraftsanläggningen överstiga de värden som anges i följande tabell.

Tersband [Hz]	Ljudtrycksnivå, Leq
31,5	56
40	49
50	43
63	42
80	40
100	38
125	36
160	34
200	32

Den ekvivalenta ljudnivån ska kontrolleras genom närfältsmätningar och beräkningar eller genom immissionsmätningar vid störningskänslig plats (jfr ovan) bostäder. Inom ett år från det att vindkraftanläggningen tagits i drift eller vid den senare tidpunkt som tillsynsmyndigheten bestämmer ska en kontroll av den ekvivalenta ljudnivån utföras.

Vid mätning av inomhusbuller ska standardiserade mätmetoder användas. Mätning ska ske med stängda fönster men med eventuella ventilationsdon öppna.

Mätning ska ske om beräkning utifrån faktiska uppgifter om källstyrka för vald typ av vindkraftverk visar att det finns risk för att angivna värden skulle kunna överskridas, eller om tillsynsmyndigheten annars finner det erforderligt. Den närmare utformningen av kontrollen ska i sådana fall ske i samråd med tillsynsmyndigheten.

Kontroll ska därefter ske så snart det föreligger förändringar i verksamheten som kan medföra ökade ljudnivåer samt när tillsynsmyndigheten anser att kontroll av ljudnivån är befogad.”

Som skäl för sitt beslut i den delen angav MMD sammanfattningsvis följande:

MMD anser att villkorsformuleringen ”vid bostäder” är för vagt uttryckt och kan innebära svårigheter för tillsynsmyndigheten att avgöra efterlevnaden av bullervillkoren. Traditionellt har industribuller reglerats vid tomtgräns till bostäder. Då det i målet inte framgår vad som utgör tomt i de enskilda fallen, framstår en parallell med formuleringen för villkor om störning från rörliga skuggor som mer funktionell. Därigenom konkretiseras också kravet på minimering av intrång och olägenhet enligt 2 kap. 6 § miljöbalken. MMD bedömer att bolaget har möjlighet att efterleva det uppställda bullervillkoret efter nämnda justering. Lågfrekvent buller tar sig i större utsträckning in i byggnader än buller med högre frekvenser och kan vid höga nivåer utgöra en olägenhet enligt miljöbalken. För att säkerställa innehållandet av begränsningsvärdena kan åtgärder vidtas, t.ex. justering av källstyrka eller bekostande av förbättrad ljudisolering i hus, samt förebyggande genom val av vindkraftverk som med säkerhet kommer att uppfylla kraven.

CA m.fl. överklagade MMD:s dom till Mark- och miljööver-domstolen (MÖD).

MÖD beslutade i dom den 19 oktober 2015 i mål nr M 3674-15 att undanröja MMD:s dom såvitt avser villkor 4 och återförvisa målet till MMD för fortsatt handläggning. Som skäl för sitt beslut i den delen angav MÖD sammanfattningsvis följande:

Enligt MÖD är det överklagade bullervillkoret utformat på sådant sätt att det ger utrymme för tolkning i fråga vad som avses med ”störningskänslig plats”. Eftersom klagandena har förklarat att fastigheterna i området är stora, kan det medföra att mätpunkten för en störningskänslig plats kan förläggas betydligt närmare vindkraftverken i jämförelse med den mätpunkt som bullerutredningen bygger på. Mot denna bakgrund bedömer MÖD att bolaget inte har visat att det har faktiska och tekniska förutsättningar att uppfylla villkoret.

Efter återförvisning från MÖD avseende villkor 4 har målet tilldelats mål nr M 4068-15.

YRKANDEN M.M.

Klagandena har yrkat:

- i första hand att mark- och miljödomstolen ska undanröja länsstyrelsens beslut och avslå ansökan, och
- i andra hand att tillståndet ska kompletteras med villkor för lågfrekvent buller, lämpligen genom att Folkhälsomyndighetens allmänna råd för buller inomhus (FoHMFS 2014:13) tillämpas som begränsningsvärde, samt att det i den kontrollmätning av buller som ska ske efter uppförandet också ska ingå mätning av lågfrekvent buller.

Klagandena har som grund anfört i huvudsak följande.

Villkoret vad gäller buller ska inkludera lågfrekvent buller. Lämpligen genom att de s.k. riktvärdena i Socialstyrelsens allmänna råd för buller inomhus (SOSFS 2005:6) intas som ett begränsningsvärde. Ett tillstånd enligt miljöbalken har rättskraft vilket innebär att det är i princip omöjligt att införa nya villkor under tillståndstiden och det är därför oacceptabelt att frågan om lågfrekvent buller inte regleras genom villkor. Visserligen finns det i ärendet en utredning som påstås visa att det inte finns risk för störningar från lågfrekvent buller, men den utredningen bygger på det verk som sökanden använt som exempel i ansökan. Fabrikat kommer inte att väljas innan upphandling sker vilket innebär att man idag inte vet om de verk som uppförs kan ge störningar i form av lågfrekvent buller. Lågfrekvent buller bör därför regleras i villkoren. Det bör också ingå i den kontrollmätning som ska ske efter uppförandet att även C-vägt buller kontrolleras. Vad gäller lågfrekvent buller finns forskning från bl.a. Tyskland och Danmark som visar att det är ett underskattat problem från vindkraftverk. Det är således av stor betydelse att risken inte negligeras i beslutet.

MÖD har återförvisat målet för fortsatt utredning av bullerfrågan. MÖD anser ”att bolaget inte har visat att det har faktiska och tekniska förutsättningar att uppfylla (buller)villkoret”. Det är otydligt om MÖD menar att den justering av villkor 4 som

framgår av MMD:s dom, daterad den 30 mars 2015, upphävs eller om det vid återförvisningen endast ska prövas huruvida sökanden klarar av att hålla de nivåer som framgår av MMD:s justerade villkor 4. Den justering som MMD genomförde i sin dom var en avsevärd förbättring för dem jämfört med motsvarande villkor i länsstyrelsens beslut. Med tanke på att det bara var de som klagade på MMD:s dom ska villkoret inte kunna ändras till deras nackdel av MÖD. De utgår därför från att MÖD:s dom tolkas som att prövningen vid återförvisningen inskränks till frågan om sökanden klarar av att hålla de nivåer som framgår av MMD:s justerade villkor 4 i dom meddelad den 30 mars 2015.

Vad gäller bullerfrågan i sak är en av de frågor som inte är tillräckligt utrett att de har stora fastigheter med stora tomter. Det innebar att deras uteplatser i vissa fall ligger en bit från bostadshuset med konsekvens att "störningskänslig plats" ligger närmare vindkraftverken än den punkt som sökanden har utgått från i sin bullerutredning. Då det bara krävs en justering av mätpunkten på några tiotal meter för att man ska komma över 40 dBA är det inte rimligt att utan ny utredning utgå från att bullervillkoret kan efterlevas. Bevisbördan för att bullervillkoret kan innehållas ligger helt på sökanden. Det kan konstateras att MÖD uppenbarligen inte ansett att sökanden visat att den klarar av att hålla bullernivåerna vid "störningskänslig plats". Om inte sökanden inger kompletterande utredning i den delen ska det inte vara möjligt för MMD att komma fram till annan slutsats. Ansökan om tillstånd ska således avslås.

POG International AB (bolaget) har motsatt sig det som klagandena har yrkat och har som grund anfört i huvudsak följande.

Bolaget har genomfört samråd med Länsstyrelsen i Jönköping, och länsstyrelsen har framställt de utredningskrav som myndigheten ansett som lämpliga i omfattning för rubricerat ärende. Bolaget har genomfört och redovisat de utredningar som påtalats av länsstyrelsen. Resultaten av genomförda utredningar har inte heller föranlett bolaget att bedöma att ytterligare utredningsbehov föreligger. Bolaget anser sig ha uppfyllt sitt utredningskrav enligt miljöbalken.

Bolaget har låtit ÅF Infrastructure genomföra beräkningar som inkluderar intilliggande projektplaner vid Fröderyd. Detta beräkningar påvisar att anläggningen klarar ställda bullerkrav på såväl A-nivå och C-nivå enligt gällande regelverk och rekommendationer. Bolaget har vidare bett ÅF Infrastructure att kommentera frågan om behov av kontrollmätning av lågfrekvent buller.

ÅF Infrastructure konstaterar att det saknas gällande riktvärde på C-avvägd ljudnivå. Naturvårdsverket har en rekommendation i frågan, vilken även följts i redovisning och bedömningen av ljudnivån på kringliggande bostäder. Slutsatsen av bolagets analyser är att utredningskravet är uppfyllt och att anläggningen uppfyller villkoren i tillståndet och Naturvårdsverket rekommendation avseende C-avvägt ljud. Den typ av vindkraftverk som ska upphandlas har möjlighet till såväl generell källbullerreducering som sektorsvis styrning. Möjlighet till åtgärder efter genomförd kontrollmätning i enlighet med miljötillståndets villkor föreligger därigenom. Bolaget anser att ställda villkor avseende efterkontroll av ljudnivå vid bostäder är tillräckligt för att säkerställa en god boendemiljö.

Länsstyrelsen i Jönköpings län har motsatt sig det som klagandena har yrkat och har som grund anfört i huvudsak följande.

Länsstyrelsen vidhåller sitt tillstyrkande av vindkraftsparken. Vad gäller lågfrekvent buller förutsätter länsstyrelsen att MPD i prövningen har tagit ställning till behovet av särskilt villkor. Länsstyrelsen anser att den formulering av första meningen i bullervillkoret som MPD använt i sitt beslut daterat den 24 juni 2014 bör gälla. Länsstyrelsen anser att begreppet "störningskänslig plats" ger utrymme för tolkning och därmed gör det svårare för verksamhetsutövare och tillsynsmyndighet att bedöma när villkoret är uppfyllt.

Länsstyrelsen i Östergötlands län har motsatt sig det som klagandena har yrkat och har som grund i huvudsak anfört att Länsstyrelsen anser inte att det behövs ett villkor för lågfrekvent buller utan bedömer att redovisad utredning av lågfrekvent buller tillsammans med villkor 1 är tillräckligt.

DOMSKÄL

Mark- och miljödomstolen måste inledningsvis avgöra om återförvisningen medför att ytterligare utredning behöver avkrävas sökanden. Återförvisningen måste anses avse dels förtydligande av det avstånd från bostad på vilket bullervillkoret ska tillämpas, d.v.s. hur långt ifrån bostadshus en ”störningskänslig plats” kan ligga, och dels huruvida bolaget har visat att villkoret kan innehållas på en sådan plats. Mark- och miljödomstolen anser att det i ansökan och miljökonsekvensbeskrivning med bilagor och kompletteringar finns tillräckliga uppgifter för att bedöma bullernivån på olika avstånd från vindkraftverken, bl.a. utifrån tillhörande bullerutbredningskartor. Bolaget har under prövningen i överrätten även framhållit att det finns regleringsutrymme för de sex verken ned till nivån 37 dB (A) vid närmsta fastighet. Bolaget har då också uppgett att man accepterat mark- och miljödomstolens villkor. Någon ytterligare utredning behöver alltså inte inhämtas.

Återförvisningen som sådan måste tolkas som att överinstansen delar uppfattningen att villkor för utomhusbuller ska avse vistelse i utomhusmiljön på visst avstånd från bostad och inte enbart värden dikt an mot fasaden. Som framgår redan av mark- och miljödomstolens motivering till den återförvisade domen är villkorsformuleringen delvis hämtad från praxisenlig villkorsformulering för rörlig skugga, där begreppet ”i anslutning till bostad” har använts regelmässigt för en i villkoret specificerad yta. I Naturvårdsverkets vägledning för industribuller anges att angivna immissionsvärden gäller ”utomhus vid fasad och vid uteplatser och andra ytor för utevistelse *i bostadens närhet*” (domstolens kursivering). ”I anslutning till bostad” kan inte tolkas på annat sätt än att det inte kan röra sig om stora avstånd, dvs. inte på det sätt som de klagande har anfört. Mark- och miljödomstolen inser dock att det återförvisade villkoret likväl kan anses vara oprecist och öppet för övertolkning och därför måste uttryckas tydligare. Återförvisningen får anses innebära att det behövs ett förtydligande om ett största avstånd från bostad där bullervillkor ska tillämpas. Då det i det undanröjda villkoret anges *störningskänslig plats vid bostäder* kan ett ytterligare förtydligande av uttrycket *vid bostad* inte anses vara till de klagande närboendes nackdel.

Mark- och miljödomstolen anser att det begrepp som domstolen tidigare hänvisade till, ”vid tomtgräns”, i de fall tomtgräns inte är utpekad, kan ”tomt” anses motsvara begreppet hemfridszon. Av Naturvårdsverkets publikation ”Allemansrätten – Vad säger lagen? (BB 2004) kan utläsas att om inte tydliga avgränsningar av en tomt i form av staket och häckar finns kan hemfridszonen sträcka sig från 10- 15 m upp till, i vissa fall med extremt öppen allmäntillgänglig mark, 60-70 m, men att det är förhållandena i det enskilda fallet som avgör. Enligt domstolens bedömning bör en boende på en normalstor tomt därför kunna förvänta att ljudet från vindkraftverk inte överstiger en ljudnivå om 40 dBA inom ca 25 - 30 m från bostadsbyggnad. För det fall en bostadsbyggnad är placerad närmare fastighetsgräns än 30 meter bör det dock vara vid fastighetsgräns som ljudnivån inte får överstiga 40 dBA. Det kan enligt domstolens bedömning inte anses för betungande för ett vindkraftsbolag att uppfylla ett sådant villkor. Bolaget har angett att en ändring av beräkningsavståndet på aktuella avstånd medför ändring av ljudstyrkan men ca 0,1 dB per tio meter. Om en mätpunkt ligger 30 m närmare vindkraftverken blir ljudnivån ca 0,3 - 0,4 dB högre i detta fall, där icke nedställda sex stycken verk annars beräknats ge 38,4 dB (A). Domstolen finner att med ett villkor enligt ovan behövs inte begreppet störningskänslig plats, som kan vara svår att definiera generellt.

Av bullerberäkningen i ansökan framgår att den bostadsbyggnad där det är störst risk för att ett bullervillkor inte kan innehållas är belägen på fastigheten Fröderyd 3:8, i bullerberäkningen benämnd Källeholt. Det är emellertid inte de nu aktuella, tillståndsgivna verken som ensamma ger upphov till det höga värde om 39,8 dBA, som beräknats fram på en punkt belägen nordväst om bostadsbyggnaden, utan främst det närmast belägna av de tre verk som ingår i ett annat närbeläget projekt (omedelbart norr om den nu aktuella vindkraftsparken). Av nyligen avgivna domar från Mark- och miljööverdomstolen (M 1064-15 och M1067-15) framgår att vid näraliggande vindkraftsparker ska hänsyn tas till redan prövade eller samtidigt prövande vindkraftverks buller så tillvida att bullernivåer anges som tillsammans med andra sådana verk inte överstiger 40 dB(A). Bolaget har dock till mark- och miljööverdomstolen angett att det projektet med de tre verken är nedlagt. Det är

därför inte aktuellt att i villkor fördela bullerbidraget mellan parkerna. I de nämnda domarna har Mark- och miljööverdomstolen också bedömt att det för närvarande inte finns underlag för att justera de i praxis fästa bullervärdena. Genom att näraliggande park inte genomförs bör det inte föreligga någon risk för överskridande av ovannämnd ljudnivå.

Vad avser frågan om lågfrekvent buller har Mark- och miljööverdomstolen inte angett något skäl för att villkor 4 ska undanröjas i den delen. Mark- och miljödomstolen finner inte anledning att göra någon annan bedömning vad gäller lågfrekvent buller än den som mark- och miljödomstolen gjorde i den återförvisade domen den 30 mars 2015 i mål nr M 3123-14. I de två ovan refererade domar från Mark- och miljööverdomstolen har dessutom uttalats att för att säkerställa att bostäder inte utsätts för oacceptabla nivåer av lågfrekvent buller bör villkor om det anges. Mark- och miljödomstolen bedömer att motsvarande formulering som i dessa mål kan tillämpas i det förvarande målet.

I fråga om anvisningar i villkoret om kontrollens utförande har inte specificerats i återförvisningsdomen att detta skulle behöva ändras. Dock bör begreppet ”störningskänslig plats” tas bort i den delen av villkoret.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 2 (DV 427)

Överklagande senast den 27 april 2016.

Anders Enroth

Bruno Bjärnberg

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Anders Enroth, ordförande, och tekniska rådet Bruno Bjärnberg. Målet har beretts av beredningsjuristen Helena Lagstrand.